

Magyary Ágnes

TOMBOLÓ TRÓPUSOK
BELOVAGOLNAK
PERZSIÁBA MEGHALNI
AZ IDŐ KIFESZÍTETT
GITÁRHÚRJÁN,

AVAGY

SZUBJEKTÍV ÉSZREVÉTELEK UNGVÁRI LÁSZLÓ

ZSOLT NAPÉJEGYENLŐSÉG CÍMŰ KÖTETE KAPCSÁN

Rousseau őszinteségi rohamában bevallja *Egy magányos sétáló álmodzásai* című művének lapjain, hogy lelencházba adta a gyerekeit. Szerintem ez marhaság, és csak provokálni akarja az olvasót, de nem is ez a lényeg, hanem az: én csak azért olvasok verset, hogy lopjak. Mert lopni jó! És Ungvári László Zsolt költői képei olyan letaglózó erővel vágják fejbe az olvasót, amely már önmagában is az eltulajdonításra sarkall. „A költő lovon vágta, a prózáiró gyalogkatona. A lóról másodperccel halálba zuhanhatsz, a gyalogkatonával ellentétben, aki – bár hosszabb az út elérni a másik hadi táborhelyig – taposóaknak között jár” – mondja a költő egy vele készített interjúban, és bár egy kicsit rosszul esik, mert ki nem szeretne egy gyönyörű paripa büszke tulajdonosa lenni a poros úton való poroszkálás helyett, de az igazság megkerülhetetlen, mint a logika a metaforában.

A háború minden egyes alkotó esetében a fejekben zajlik, legyen az lovas vagy gyalogkatona, és ennek a belső káosznak a termékeny kivetülése a mű. A költészet esetében az egyik rendteremtő erő a forma és a rím, amelynek, úgy tűnik, Ungvári László Zsolt biztos kezű mestere. Ahogy olvasom, a szerző maga is zenész, így nem véletlen a zenei műfajok felbukkanása, mint *Halálfűga* vagy *Fantázia-szvit*, vagy Agustín Barrios Mongoré, illetve Francisco Tarréga gitárművészeknek és zeneszerzőknek dedikált szo-

nettek. Ugyanis, ha hinni lehet egyes költők vallomásainak, akkor a lírikus fejében először a zene, a rímek elevenednek meg, a szöveg, valamint a szavak csak később találják meg a helyüket a „muzsika” áradatában.

Borgesnek van egy rövid írása (*Borges meg én*), amelyben arról elmélkedik, hogy a másik Borges az, akivel történnek a dolgok, ő csak mászkál Buenos Aires utcáin, alaposan megfigyeli a kapualjakat, az embereket; majd elolvassa a másik Borgesről szóló híreket, és látja a nevét felbukkanni különböző könyvekben. Ungvári László Zsolt Sepsiszentgyörgyön jön-megy és éli a fiatal emberek mindennapi életét, de a másik – a híresebb – egy öregember, aki melankolikus hangnemben emlékszik vissza az elmúló ifjúság éveire, számadást készítve életéről, mint az idős Arany János az *Őszikék*-ben. Talán emiatt sem véletlen a költői képekben az ősz erőteljes jelenléte. De mivel a másik Ungvári László Zsolt szereti elrejtetni az igazán lényeges dolgokat a trópusok hatalmas kupaca alá, csak egyszer bukkan fel Arany neve:

*Bántotok korhadt,
nehézvérű verseket?
Mint Arany, éltemmel
takarlak, itt leszek. (Eső Kolozsváron, 177.)*

Nemes Nagy Ágnes arról vall: nincs érzékletesség éles érzékelés nélkül. A másik Ungvári László Zsolt nagyon alapos megfigyelője a tájnak, a kertnek, az embernek, a női testnek és az örökkévalóságnak. Ha kellő figyelemmel merülünk el a versek szövegeiben, akkor jó eséllyel fel fogjuk fedezni ennek a másiknak a lelkét, aki ezt a kötetet írta és megszerkesztette. Olyan ez, mintha egy perzsaszőnyeg előtt állva, annak szín- és formagazdagságát próbálnánk megfejteni, felfedve az összes apró részletet, hiszen van itt: elveszett idő, vonatként elcsattogó gondolat, elmúlás-herceg, búcsúkeringő, élethossznyi vég, magnyi sor, halálhegedű, fehér bálna a lélekparton, a Szamoson hajó, Kolozsváron sárga villamos, zöld karikás bohóc, mondat a kottatartón, villanó hab isten tenyerén, függönyözött múlt és jázmin a Guadalquivirban.

A kötet nyitóverse (*Levél helyett*) amolyan költői episztolaként *Őszi vers Király Lászlónak* dedikációval akár az *ars poetica* helyett alcímet is viselhetné. A mesterhez írt vallomás sűrű szövésű szövete mögül egy háború képei sejlenek föl (tábori temető, vadászgépen repülő katonák), valamint az elmúlás gondolata, ugyanis a másik Ungvári László Zsolt, akiben

„százezer bánat vénül”, vállain évek nehezednek; egy öregember reményvesztett bölcsességével siratja az elmúltat. A kötet záróverse rímel az első szövegre, és az abban felbukkanó háborús képekre, hiszen a címe *Sorakozó* (alcím: *Kortársaimhoz*), amely szintén tekinthető ars poeticának. Itt nem sokat cécózik a másik, rögtön úgy indít: „életem felezőidejében járok”. A kulcsszavak: elérhetetlen, csend; mintha azok, akikkel együvé kellene tartozni, sosem találnák meg egymást vagy az egymáshoz vezető utat. A múlt vastag rétegei rakódnak a szövegre, és a jelen inkább tűnik valami egyetemes örökkévalónak, mint valóságos mostnak: „életünk átüt az időn”.

Nem véletlenül kapja rögtön az első versciklus a *Csigaház* címet, hiszen fontos eleme a kötetnek a rejtőzködő gondolat, a csigaházába visszabújó költői magatartás. Csak a mozdulatokból és a vers zörejeiből lehet sejteni: itt bizony nem is az a lényeg, hogy mi van, hanem az, mi lesz majd akkor, amikor mindannyian eltűnünk.

A kötet kellős közepén találjuk a *Fekete-fehér elégia* című ciklust (a nagy ellentétek és a paradoxonok szabadfolyású szövege a *Napéjegyenlőség*, amely cím mellesleg egy nagy átverés, hiszen itt sok mindenről szó esik, csak éppen nem a nyárról és nem az egyenlőségről, helyette van ősz, tél és ontológiai kétségbeesés az egykori kedves meztelen testének emléke felett), ahol szerepel egy idézet Omar Khajjámától... A perzsa költő legalább annyira szorongott a mindenséggel szemben magára maradt ember magányától, mint Füst Milán, akinek a szellemét rögtön a ciklus első verse idézi meg, amely stílusosan *A vén költő imája* címet viseli.

Füst Milán egész költészete az elmúlásról beszél, és talán nála plasztikusabban senki nem ír a megöregedés kellemetlenebb jellemzőiről, ez kapóra jön Ungvári László Zsoltnak, hiszen amúgy is szeret öregemberest játszani:

Szótlan döbbenetben ülnek a világvégi
szomjas vének a közöny lyukas kosarában.
(...)
Üvölt dühödten a zöldtenger,
mint lüktető, fehér hártya, meghasad az ég,
árva jánosbogár zizzen az éj repedt szenében.
Gyúrt földbe ütve már a tört lándzsahad.
Giliszták bújnak elő a fényre. (*A vén költő imája*)

A metaforára mint a paradicsom bűnbe döntő kígyói kúsznak fel a trópusok, a látomás vallomássá alakul, de a prófétai hangnem tovább gördül, és olyan indulatok törnek fel ebből a másik, kissé vénülő Ungvári László Zsoltból, amelyek teljes mértékben meglepőek, hiszen ő inkább rejtőzködni szeret, nem pedig a színpad közepére kiállni és véres karddal hadonászni:

Vágtass, mélyföldi fekete ménem,
gyémánt patáid alatt dobol hevülten, vöröslik a föld,
döndülnek a fölizsított ágyúk! (*A vén költő imája*)

Valamiféle elátkozott hős lovagol itt egy megvadult Wagner-operából, aki a materiális és a transzcendentális világ közé szorulva reménytelenül keresi a feloldozást, de csak a kürtök harsogását hallani a zenekari árokból. Mitikus indulattal támadnak fel a természet erői, és ebben a kavalkádban a magzati lét végérvényesen elveszett idillként tűnik fel. Mintha az a másik kilépne önmagából – a melankolikus, rezignáltan számvetést készítő öregemberből –, és átoksújtott héroszként küzdene a végzet ellen. A hiány költészete ez, ahol minden csak volt, a jelen csupán múltó tünemény tele feltételes móddal, talánnal és lehetettel, mint egy elhallgatott mondat.

Nincs béke,
se megváltás, csak a jövőidő. (*Felnőttként a nyár*)

A kedves alakja is csupán emlék, amely finoman egybefonódik a gyermekkor felvillanó képeivel. A jövő idő viszont nem valóság, csupán egy nyelvtani kategória, hiszen elvégre szavakkal és a grammatika szabályaival tudjuk megjeleníteni azt, amit életnek hívunk. Mindez persze – a lélek és az emlékek teljes szétesése – szigorú rendben zajlik, azaz mesterszonettben.

A *Fekete-fehér elégia* cikluscím, amely az *Omar Khajjám emlékezete* alcímet viseli, összesen tizenkét szonettet foglal magában. Az ellentétek és a paradoxonok amúgy is kedvenc játékszerei a szerzőnek, amelyekkel előszeretettel él is. Azonban ő nem valamiféle szerepet játszik a perzsa költő bőrébe bújva, hanem a rubái szótagjaiba és felkiáltójeleibe megmártózva kombinál: a lehetségest a lehetetlennel, a múlt időt az erotikával, az őszi agancsokat eltévedt névutókkal.

Faludy György a *Pokolbéli víg napjaim* című visszaemlékezéseiben leírja, hogy észak-afrikai tartózkodása során, amikor a sivatagon keresztül utazott, verseket recitáló beduinokkal találkozott. Nagy meglepetésére ezek a

férfiak nem Bagdadról vagy Mekkáról szavaltak, hanem Sevilláról, Granadáról, Córdobaról és a Guadalquivirről... A kötetben Omar Khajjám mellett Lorca az, akinek egy egész ciklust szentel a szerző. Lorca annak a költőnemzedéknek a tagja, amelyet az irodalomtörténet 27-es generációként tart számon. Ennek a társaságnak a tagjai közeli barátságot ápoltak mind egymással, mind a kor jól ismert arabistájával, García Gómezzel, akinek arab műfordításait valamennyien olvasták. Ezek között nemcsak a nagy klasszikusok, Khajjám vagy Háfiz szerepeltek, hanem az úgynevezett *arabigoandaluz* (andalúziai arab) költők is. Nyugodtan kijelenthetjük, hogy Omar Khajjám nem Fitzgerald angol nyelvű fordításainak köszönhetően jutott el Európába, hanem Al-Andaluz művelt mórjain keresztül.

Látnunk kell tehát, mennyire közel esik egymáshoz Perzsia, Andalúzia, Kolozsvár és Sepsiszentgyörgy. Hiszen a költészet olyan, mint a Föld vízkészlete: a patak előbb-utóbb eljut az óceánig, a tengerek elpárologtatt vizet viszont esőként visszakerül a patakba.

Visszatérve a szövegre, a költő – mint Omar Khajjám esetében – itt sem szerepet játszik, inkább a szavakkal öltözteti fel magát, hogy elmondja azt, ami azt a bizonyos másik Ungvári László Zsoltot foglalkoztatja. Mert az én elrejtőzik a kozmikus magányba, a mulandóság felett való szorongásba és a nyelvtani szabályok korlátaiba. Közben persze az is nyugtalanító: lehet, hogy nem is csak ketten vannak igazából („ha ősszel méz, /rőt fény hull rád, öreg énedhez érsz”, hanem „sok ezer alakban végül megjelenés” és amin már Omar Khajjám sem tudná magát játszani könnyedséggel túltenni: „s a lét gondolatjele előtt nincs névutó”).

Erre Borges is csak ezt a nem túl megnyugtató megoldást tudja adni: „Máskülönben az én sorsom az, hogy visszavonhatatlanul eltűnjek innen, és csak néhány pillanatomnak adatik meg tovább élnie, őbenne, a másikonban. Lassan, de biztosan mindenemet átengedem neki, bár jól ismerem perverz rögeszméjét, amivel mindent meghamisít és eltúloz.”